

POCZYNAĆ (712) *vb impf*

o oraz a jasne (w tym w a 1 r. błędne znakowanie).

inf poczynąć (121). ◇ *praes 1 sg* poczynąm (100). ◇ *2 sg* poczynąsz (8). ◇ *3 sg* poczyną (154). ◇ *1 pl* poczynąmy (7). ◇ *2 pl* poczynącie (2). ◇ *3 pl* poczynają (60). ◇ *praet 1 sg m* poczynąłem, -em, -m poczynął (4). ◇ *2 sg m* -ś poczynął (4). ◇ *3 sg m* poczynął (51). *f* poczynąła (6). *n* poczynąło (10). ◇ *3 pl m pers* poczynali (31). *subst* poczynąły (6). ◇ *plusq 3 sg m* był poczynął (1). *n* było poczynąło (1). ◇ *3 pl m pers* byli poczynali (1). ◇ *fut 2 sg m* będziesz poczynął (1). ◇ *3 sg m* będzie poczynął (4) *BibRadz*, *BielSpr* (2), *ModrzBaz*, poczynąć będzie (3) *BielKron* (2), *ArtKanc*. ◇ *3 pl m pers* będą poczynąć (4), poczynąć będą (1); będą poczynąć *BielSat*, *ModrzBaz*; będą poczynąć : poczynąć będą *BielKron* (2:1). ◇ *imp 2 sg* poczynaj (31). ◇ *1 pl* poczynąjmy (7). ◇ *2 pl* poczynąjcie (8). ◇ *3 pl* niechąj poczynają (1). ◇ *con 2 sg m* byś poczynął (3). ◇ *3 sg m* by poczynął (9). *f* by poczynąła (2). *n* by poczynąło (1). ◇ *1 pl m pers* byśmy poczynali (3). ◇ *2 pl m pers* byście poczynali (1). ◇ *3 pl m pers* by poczynali (18). *subst* by poczynąły (1). ◇ *con praet 1 sg m* bych był poczynął (1). ◇ *3 sg m* by był poczynął (1). ◇ *impers* poczyną się (2). ◇ *praet* poczynąno (4). ◇ *con* by poczynąno (1). ◇ *part praes act* poczynając (38).

Sł stp, *Cn* notuje, *Linde XVI – XVIII w.*

1. *Zaczynać, rozpoczynać; incipere HistAl, PolAnt, Mącz, Modrz, Calep, Cn; inchoare PolAnt, Mącz, Calep, Cn; auspicari, coepisse Vulg, PolAnt, Cn; exordiri, ordiri Mącz, Calep, Cn; aggredi HistAl, Mącz, Cn; auspicari, inire Mącz, Cn; exordium sumere Modrz, Cn; coeptare, inceptare, occipere Calep, Cn; adordiri, inoriri Calep; a capite arcessere a. ducere, ciere, committere, exordium dare a. ducere, incipissere, indipiscari, infieri, ingredi, initiare, initium capere a. dare a. ducere a. facere a. ponere a. sumere a. suscipere, iustare, instituere, primordium capere, principium capessere a. ducere a. facere, proficisci, subire, suscipere, venire Cn* (397) : tedy thák kápłani iáko y wřzyfcy ini czynili modlitwy/ Y poczynął Ionátán/ á drudzy zá nim [...] mowili. *BibRadz 2.Mach 1/23*; *Inflt defectivum verbum et in hac persona tantum reperitur pro incipit, Poczina. Mącz 170a, 36a, 147d, 167d, 267d, 347b, 468b; BielSpr 71; Inceptor – Ten ktori poczyną. Calep 520a, 27a, 118a, 211a, 390b, 519a (14); SarnStat 143; SapEpit B3v.*

poczynąć co (37): Rzeczy ktorich richło chczefz dokonac: poczynay/ w pierwfzey polowicy te⁸⁰ znamienia *FalZiol V 50, V 52v; RejPs 140v*; rzekł Alexander/ kto z was wynidzie poczynąć gry? *HistAl D4, G6v; MurzNT 66v; GliczKsiąż H6, P6; BibRadz Ier 25/29, I 446; Goski A2; OrzRozm M3v; BielKron 1, 5v, 76v, 105, 271, 459v; Mącz 21d, 171d, 268d, 488c*; A w imię Pánfkié czynić/ nic inégo nie ieft/ iedno od Krzyża świętego poczynąć to, co chcemy dobrze w łálce Bożey dokónać *OrzQuin M3; SienLek 4v, 13*; Ten kto poczyną miłość/ ma y to począc/ przeftawác ná woli tego/ kogo miłuié *GórnDworz Cc2v; RejPosWstaw [41²] marg; KarnNap Bv; SkarJedn 169; SkarŻyw 492 marg; BielSjem 16; ArtKanc K18v*; Powiédz to okrucieńftwo/ iáko wykonano/ iáko piérwfzy bóy/ wtóry iáko poczynano. *GórnTroas 69; LatHar 10; SkarKazSej 657a, 678b. Cf poczynąć co od czego.*

poczynąć co od czego [o miejscu] (1): Tákże też y then Ordynek poczyną fwoy rofchod od calu. *BielSpr 72v.*

poczynać od kogo, od czego [o tym, co się robi na początku działania lub cyklu działań] (27): *LudWieś* B5v; *SeklKat* A4; A tak dobroci ziemię ku przyięciu łłowa bożégó/ łprzelżyi godności abo nięgodności nięładźmy/ ale profto od łłowa bożégó ten łład poczynáimy. *MurzNT* 66v; *KromRozm III* L8v; *KrowObr* 238; *BibRadz Jer* 25/29; Kożdą łpráwę łwą od Młzey poczynáli *OrzRozm* M3v; *BielKron* 76v; *OrzQuin* M3; Iedzenia niepoczynać od pićia/ ále od rzeczy nietwárdych/ kwásnych/ álbo łłodkich *SienLek* 13, 4v; *BielSpr* 12; *SkarŻyw* 348, 481, 492 *margin*, 557; Bo gdy kto dom przedtym źle [...] zbudowány/ iáko źły y łzkodliwy rozwálić chce/ áby ná tym mieyfcu dobry zbudował/ nie od gruntuć poczyna: áni od śćian: ále pierwey dách zrzuca *CzechEp* 224; *BielSjem* 16; *LatHar* 10; *SkarKaz* 314b; *SkarKazSej* 657a, 678b. Cf »od chudego końca poczynać«, »od siebie poczynać«.

poczynać od kogo, od czego [o jednym z elementów zespołu, najwcześniejszym lub najważniejszym] (2): *SkarŻyw* A4v; Ktemu iż/ iáko Auguřtyn ś. piłze/ záleca onę łáfkę ktora ieřt początkiem y fundámentem wřzytkich innych łáfk y dárow Bożych/ od wiáry poczynáiąc. *WujNT* 519.

poczynać od kogo [o pochodzeniu, rodowodzie] (2): *BielKron* 117v; Oriundus ab Ulysse, Przodek łwóy od Vliłefá poczina. *Mącz* 268d.

poczynać z czego [o czasie] (1): A PAralizowe ziele ktore ięzczę z zimy poczina kwitnąć kwiathki ma żółte *FalZioł* I 63c.

poczynać gdzie [od jakiego miejsca] (1): Na thym wyřpie Ptolomeus poczyna fecundum Clima *BielKron* 271.

cum inf (249): Kiedy pies poczyna kákáć/ wten czás nie może łczekáć. *March*¹ A4v; *BierEz* L4; SKowronek [...] Miedzi ptaki polnemi y leńnemi napierwiey ku Wiołnie łpiewać poczyna. *FalZioł* IV 23d, I 63c, 93c, III 33a, IV 24d, V 4, 52; *BielŻyw* 31; Broda poczyna rołć v otrokow po czternálcie lat pořpolicie *GlabGad* O4v, C3, C8v, D6v, K4v; *KłosAlg* A3v; *March*³ V6v; *WróbŻółt* H3; *RejKup* Q; *MurzHist* K4v; *Diar* 76; *GroicPorz* t3v; *KrowObr* 119; A gdy iuż poczynáło łwitać/ prořł Páweł wřłyřtkich áby co ziedli *Leop Act* 27/33, *Sap* 18/4, *Act* 21/37, 27/30, *2.Tim* 4/6; *BibRadz 2.Par* 3/3, *Eccli* 51/19; *BielKron* 65, 264, 400v; Dormisco [...] Spię/ Vřypiam/ to yeřt/ Poczinam łpáć. *Mącz* 94d; Prima fax, Smiersk/ kiedy łwiece załwiecáć poczináya. *Mącz* 120b, 2b, 28d, 31d [2 r.], 60c, 68b (79); Ták dawno wiára Krzeřćiańřka łtoi/ á dopiro o niey wáthpiá y o niey ći mizeracy poczynáią bádać *SarnUzn* F2v; *SienLek* 41v [2 r.]; *LeovPrzep* H4v [2 r.]; *RejAp* BB7v [2 r.], 10, 77v, 111, 146; *GórnDworz* K7v, N4v, L12v, 6v; *HistRzym* 50v; Then gdy wřłyřzał iż Pan Iezus przyłzedł z żydořtwá do Gálileey/ łzedł ku niemu/ á prořł go áby [...] vzdrowił łyná iego: ábowiem iuż był poczynáł vmieráć. *RejPos* 242, 28, 45v, 111v, 274v; *KuczbKat* 5, 15, 65, 130, 240; Pátrzayże ięřłże iuż Pan nie poczyna pełnić poczęřći náđ námi tych obietnic łwoich? *RejZwierc* 192, 52v, 170v, 255, 255v; *BielSpr* 12; *WujJud* 98v, 135; *RejPosRozpr* b3; *RejPosWstaw* [41⁴]v; *BudBib* 1.Reg 3/2; *BudBibKaw* A2v; Poczyna tedy Martá. wyznawáć co o Pánie rozumiałá *BiałKaz* C4; *BudNT Matth* 18/24; Dokończywřzy nápominańia/ poczyna go Arcybřkup tymi łłowy pytać *StryjWjaz* Dv; *CzechRozm* 138v, 162, 259; *KarnNap* B3v, C2v; *ModrzBaz* 11v, 66v, 67; *SkarJedn* 234, 300; *Oczko* 21; *SkarŻyw* 99, 557; *CzechEp* 83, 127, 158; Ná ktorým Niceńřkim łynodzie/ nowe łłowká/ piłmu ś. nie zwyczáyne/ wřzczynáć łię poczynáły *NiemObr* 127, 4, 161, 164; *KochFr* 87; *ReszList* 166;

WerGość 246; Z których [straszliwych snów] ieden ná wielką żałość wípomnieć mogę/ Od kąd w fię poczynáło ferce me brác trwozę. *WisznTr* 11; *KochPieś* 2; *GórnRozm* D4; *ActReg* 98; Gallicinium – Czas ten w nocy, gdi kurowie poczinaią piąc [lege: piąc]. *Calep* 447a, 22b, 146b, 152b, 230a, 255a (36); Bo kto ná Kmiotki dani y długi záchowywa/ łatwie ie zuboży. A nie ma poczynác brác dani ná drugi rok/ aż pierwfżego roku dobierze *GostGosp* 66, 98, 102; *GrochKal* 19; *LatHar* 270; *WujNT Matth* 14 arg, *Luc* 7/2, s. 300, *Ioann* 4/47, 6/18 (11); *WysKaz* 45; *SarnStat* 111; *SiebRozmyśl* H2; *WitosłLut* A5; Skoro fię vrodzim/ iuż kázdy vmierác poczyna. *SkarKaz* 422b, 347b [2 r.], 386a, 422b [6 r.], 423a, 577a; Doday gościom wefela/ iuż grác poczynaią/ Wefela tu potrzebá *SapEpit* B4.

cum A cum inf (2): Iezu ktorys Piotra y dwu synow zebedeufzowych zatrofkać fie y fmutnym być poczynáł. *TarDuch* C; O Sálátylelu nic nie piśzą/ przeto od Zorobabel poczynaią być rodzay Pána Kriřtuřow po wyřciu Zydow z niewoley *BielKron* 117v.

poczynając od ... aż do (1): y poczynaiąc od Enochá aż do Oniáfzá [...] powaźnemi fłowy wychwála [Pismo Św.] wyfokie cnoty ich [mężów] y dáry Bołkie wnich. *SkarŻyw* A4v.

W połączeniu szeregowym (1): W tych słowiech dawa nam znác iż przez Kryřthufá wřzytko poczynác fprawowác y kończyc mamy. *BibRadz* II 59d marg.

W przeciwstawieniu: »poczynać ... dokon(yw)ać (a. wykonywać)« (4): *OpecŻyw przedm* C3; Kácérzowie poczynaią ále nie dokonywaią budowánia fwego. *OrzQuin* I4 marg; Nieci tylko copoczynaią ale co dokonywaią wazni są *ActReg* 32; *WujNT* 682 marg.

W charakterystycznych połączeniach: boj poczynác, chwałę, ćwiczenie, drogę, gospodarstwo, gry, jedzenie, kacerstwo, karanie (2), księgi, miłość, pienię, radę, rzeczy [jakie] (3), sąd, sprawę (2), sprawiedliwość, urząd, walkę (2), wiarę, wota, wszystko, żywot.

Zwroty: »od chudego końca poczynác« (1): od chudego końcá (iáko iefł v náłzych w przypowieřci) [a re admodum ... tenui/ rerum maximarum sumis exordium] rzeczy bárzo wielkie poczynáł *ModrzBaz* 99v.

»(na)pi(e)rw(i)ej, narychlej, naprzod, z przodku poczynác« = *primo agredi HistAl; praevertere Mącz* (5:1:1:1): Ten cy pirwey rad poczyna/ ktory żádnie y źle fpiewa. *March*¹ A3; *OpecŻyw przedm* C3; *FalZioł* IV 23d; *GlabGad* K5v; *HistAl* G6v; Onegoby [męża] chwałá boża rořkoffowála/ á onę [żonę] fwyát s fwemi przyřmáki/ wczemby nyepřziyacyel duřny myał wyelką okkázýą małżeńřtwo wasnic/ kázić/ á burzyć/ yákoź to wyęc ná then czás narychley poczyna/ gdy obaczy że ktory małżonek vchodzi á z rowni y yednořci wykracza. *GliczKsiąź* P6; *BielKron* 76v; *Mącz* 488c.

»sobie poczynác« (1): puřczayże ie [karpie] w Imiόno Boże ná Tárlo: á vřrzyřz żeć fye wnet zaráz poczná trzéc. Ieno łobie poczynay pod Známieniem Wodnym. *Strum* O3v.

»od siebie poczynác« (4): *BielKron* 105; Cwiczenie dzyátek od fiebie rodzicy poczynác máiá. *RejPosWstaw* [41²] marg; *SkarŻyw* 117; To tedy tylko zořtawa/ [...] ábyřmy fie ludem ie⁸⁰ byđź znaleźli: ieden ná drugiego w tym nie pátrząc áni vkázuiąc/ ále řam kázdy od fiebie poczynaiąc. *PowodPr* 80.

Szereg: »poczynać i konać« (1): Włodarz [...] łáki y wfzelkie roboty poczynác y konać/ Pánu kiedy y łobie powinien. *GostGosp* 18.

W przén (1) : Mężoboyfstwo grzech fzkárády/ chcąc P. IEZVS vmorzyć w vczniách fwoich/ od tego korzeniá poczyrna ná ktorým roście/ od gniewu z ferdeczney nienawiści. *SkarKaz* 314b.

a. *O tekście: zacząć coś mówić, mówić lub pisać coś na początku (40)* :

poczynać co (15): *MurzHist* B; *LubPs* R6 marg; *Thák Duch* S. pierwszy Pfálm potczyrna. *KrowObr* 151v; *BielKron* 338; *RejAp* 34v; A baykę to w.m. poczynálf pánie Koftká? wierzę że będzie długa. *GórnDworz* Y4v; *KuczbKat* 380; *CzechEp* 227, 237, 308, 343, 400; *WujNT* 850 [2 r.].

poczynać od kogo, od czego (23): *PatKaz III* 108; *KłosAlg* Fv; IEft mi to dziłf napamięczy Iako wfkolach vczono dziecy. Od cum fteteris poczynálf/ O bodze malo wfpominali. *SeklKat* A3v; *LubPs* B, Z3; *BibRadz* I 1; *RejAp* 34v; *CzechRozm* 149v, 153 [2 r.]; *SkarŻyw* 241, 257; *CzechEp* 308, 400; *KochPhaen* 1; S. Márek przypodobion Lwowi: iż poczyrna od przepowiedánia Ianá S. krzćicielá głofu wołáiącego/ á iáko Lwá ryczącego ná pułczy. *WujNT przedm* 32, *przedm* 12, 32 [3 r.], s. 850 [2 r.]. Cf »od jaja poczynać«.

poczynać o kim (1): Naprzod nieco poczynáiąc o Turkach. *MiechGlab* 64.

poczynać jak [zawsze: „tak”] (8): *MurzHist* B; Yákoż thám ftoi? Ták poczyrna Lukáfz: A byli w kołcyele Antyocheńfkim prorocy [...] *KromRozm III* I5v; *KrowObr* 151v; *BielKron* 338; A ómfy [rozdziáf] ták poczynáią. Iefus lepak połzedł do gory oliwney. *BudNT* Hh6v; *CzechEp* 158, 179, 227.

poczynać skąd (3): Gdzie Ian fwięty vmyfłnie mináwfzy Oycá przyczytawá Synowi *principium*, y fład poczyrna: *In principio erat Verbum SarnUzn* E3v; *GórnDworz* Ll6v; *RejPosWiecz*² 93v.

W przeciwstawieniu: »poczynać ... kończyć« (4): *KłosAlg* Fv; *CzechRozm* 149v, 153; Podźmyż teź y do fřzodku/ który poczyrna od fpraw Apofłofłkich/ á kończę iy w lińciech Páwłowych. *CzechEp* 308.

W charakterystycznych połączeniach: poczynać bajkę, ewanjeliją (2), historyją, kronikę, księgi, modlitwę, rzecz (3), tytuł; poczynać od błogosławieńfwa, od Boga (bostwa) (2), od Ducha Św., od Jadama, od Jozefa, od kapłana, od kapłańfwa, od Krystusa, od poprzysiężenia, od przepowiedania, od zaślubienia.

Zwroty: »poczynać imieniem [czyim]« (1): Wyelykyey Ordi wyełkiego Czarza Sahibkyereya flowo. poczyrna ymyeniem wielkie⁸⁰ boga ktori fczescze rofdaye. *LibLeg* 10/95.

»od jaja poczynać« (1): Trzeba tedy mieć słuřzny fpofołb [...]: żebyfmy rzeczy ábo (iáko mówią) od iáíá niepoczynáli [ab ovo ordiemur]/ ábo od tego czáfu/ ktorego naywyřłzy Pan záfłádał fundámfnty źiemie. *ModrzBaz* 106.

»naprzod, napirwey poczynać« [w tym: w czym (1)] (4:1): *MiechGlab* 64; Naprzod poczyrna [Dawid] w tym pirwfzym Pfálmie fwoim/ od błogofłáwieńftwá człowieká wiernego. *LubPs* B; *BibRadz* I 1; *RejAp* 34v; A nie tylko mówi [řw. Paweł]/ żywie we mnie Pan Kryřtus: Ale naprzod od táf poczyrna/ mówiąc tymi flowy: Iż iuź nie ia żywę. *RejPosWiecz*² 93v.

Szereg: »mówić ábo poczynać« (1): A odpowiedáiąc (marg) to iefł, mówiąc ábo poczynáiąc. Hebráífm. (–) Piotr/ rzekł do Iefufá *WujNT Matth* 17/4.

b. *O czasie (10)* :

a. *Liczyć jakiś przeciąg czasu od określonego momentu (7)* :

poczynać od czego (3): dáruiemy do dwu Exákciy Poborowych blińko przyśfzłych/ od ninieyfzéký poczynáiąc *SarnStat* 963. *Cf* *poczynać co do czego*.

poczynać co od czego (2): *BibRadz* I 1a marg; GOÍpodarz dobry Rok poczyna od świętego Bártłomieiá. *GostGosp* 64.

poczynać co z czego (1): Abowiem Zydowie [...] z wieczorá dnia fzołtego/ mieli poczynać Sábát *LeovPrzep* I4v.

αα. *Rozpoczynać kolejny rok życia* (3) :

poczynać co (1): Zátym gdy [koń] piąte láto poczyna (ony [zęby] iuz pierwe wyrołfe) tedy drugie czterzy dwa nizíże zmátuie [!]. *SienLek* 188.

cum inf (2): Gdy Pan Iezus ochrzcżony był/ [...] otworzyło fię niebo. A ná ten czás poczynał być lat/ iákoby trzydzieści *LatHar* 556; *WujNT Luc* 3/23.

β. *Być na początku jakiegoś okresu [co]* (3) :

poczynać jak (1): Iełt w kóniec gór Rákulkich [...] mieyfce w okrág głębokie/ [...] które [...] źwierzu rozmáitégo [...] máiąc mnołtwo/ źimę ták poczyna/ iz wodá w niém wielka wzleye/ y ryb wielkich y różnych dośtátek ná ónze grunt przyniešie *Oczko* 9v.

W przeciwstawieniu: »kończyć ... poczynać« (1): Przeto iefzczę trzymáć mam/ poki nie przełtáná Piłác tey liczby roczney: y ma zá wygraná Tę Cauzę wykřętarńká: gdyż iuz Nowe láto Stáry rok kończy: Nowy poczyna *KlonWor* 80.

W przén (1) : Godziny złotowłofe iuz dzień poczynáły. *KmitaSpit* B2.

c. *Z neutralizacją znaczenia; sens połączenia odpowiada znaczeniu czasownika zależnego (np. poczynął czynić = czynił) [cum inf]* (10) : Nye mowilem ánim rádźił/ áni yełt vmył moy/ áby yeden álbo kilka bifkupow fwą mocą poczynáli komu oboye ofobę [sakramentu] podáwáć *KromRozm I* G3v; *MurzNT Luc* 3/8; WYpráwiłem pirwíże kńięgi Teofile/ o wízytkim co poczynął Iezus czynić y wczýć. *BibRadz Act* 1/1; *WujJud* 247v; Czyńcież tedy owoce godne pokáiąnia: á nie poczynayćie fámi mowić v fiebie: Mamy oycá Abráhámá. *CzechRozm* 257v; *SkarŻyw* 279, 440; *ReszList* 142; Y przetoż fię teź zá ludzmi przyczyniáć poczyna: nic nie wátpiáć/ że mu iefł wízytko podobno *WujNT* 309, *Luc* 3/8.

d. *Inicjować [co]* (1) : Rzeczam zenśkiem fie odday/ małzenłtwa poczynay *Goski* A3v.

2. *Czynić, postępować; agere Vulg, Modrz, Calag, Cn; gerere, uti PolAnt, Mącz, Modrz; facere PolAnt, Mącz, Cn; machinari Vulg; instituere Mącz; accipere Modrz; tractare Calag* (299) : Cześć ku nim powinna te^{go} w łobie nie zámyka/ ábyłmy ich pytáć/ ábo z ich wolą poczynáć winni/ gdy co Pan Bog pierwízy óciec rofkázuie *SkarKaz* 43b.

poczynać co (104): *MetrKor* 34/268, 37/2v; W ten dzień [...] Wízelkie dobre rzeczy: poczynay *FalZioł* V 52, V 49v [2 r.], 50 [2 r.], 52; *LibLeg* 10/91v, 11/65, 65v [2 r.], 80v, 90v, 91v; *RejKup* aa5; *LibMal* 1550/157v; *MurzHist* T2; *MurzNT* 43v, 116; Przeto co małz poczynáć/ rozmyłlay powoli/ Tedy cie tve baczenie/ ze złęgo wyzwoli. *BielKom* C3; *GliczKsiqż* Ev; *LubPs* Y, bb4v, ee; *Leop* 3.Mach 7/7; Wízyfcy kthorzy niezgody y niełnałki miedzy ludem poczynáli/ záwždy ginęli. *BibRadz Deut* 2 arg, *Deut* 5/14; Náuká krotká co kto poczynáć pod kaźdym znamieniem niebiełskim ma. *Goski* *2v, A2, A3 [2 r.], A4; *BielKron* 25, 59v, 105, 146v, 199 (14); *Mącz* 15a, 247b, 347b, 371b, 484c; *GórnDworz* O; *RejPos* 88v; *KuczbKat* 330; *RejZwierc* 257, 257v; *BielSpr* 11v, 35v, 38; *MycPrz*

I Cv, II Av; *CzechRozm* 228, 235; *ModrzBaz* 22v, 50; *SkarJedn* 62; *KochPs* 65, 67; á [Epifaniusz] będąc z nimi/ niedopuscił im nic pobożnego y okrutne⁸⁰ poczynąć *SkarŻyw* 452, 362; *KochTr* 12; *StryjKron* 447,672; *KochSob* 66; *ArtKanc* P20; *Calep* 1051b; *OrzJan* 75; *KołąkCath* B4; *SarnStat* 165, 624; *SkarKazSej* 678a; *SapEpit* A4v. Cf *poczynąć co bez kogo, bez czego; co komu; co nad kim; Frazy, »gwałtownie poczynąć«.*

poczynąć co bez (przez) kogo, bez czego [w tym: w zdaniu zaprzeczonym przez „nie” (2)] (6): a bes woley yey M. nyczego wrzeczach yey M. poczinacz niechczą. *LibLeg* 10/115; *Mącz* 510b; boiąc fie áby záfie Książęta Graeckie po viáchaniu iego: nie zbuntowali fie przeciw iemu ná wolność/ pobrał ie s sobą ofádźiwłzy Zamki proftemi ludźmi/ [...] ktorzy nie mogli nic tákiego poczynąć podeyżrzanego przes pánow swoich. *BielSpr* 48; *ModrzBaz* 26; *SkarŻyw* 482; *SkarKaz* 609b.

poczynąć co komu (1): bo iefli by też Senat dopuścił co gwałtem poczynąć Biskupowi thym zónatym káplanom/ ktorzy fie do práwa odzywaią bez wátpienia/ było by wielkie zámiełzanie pólpółtwa *BielKron* 201.

poczynąć co nad kim (2): Ze oni [postronni narodowie] nye rospomnyą ná pirwłfe przygody/ Coś nád námi poczynął *LubPs* M2, F2.

poczynąć (na)przeciw(ko) komu, przeciw(ko) czemu (15): *LibLeg* 10/91v; *MurzNT* 43v, 116; *Leop* 3.Mach 7/7; Mam też to dufanie o Krolu Polskim/ iż on nic przeciwnie⁸⁰ poczynąć nie będzie przeciw máieftatowi Cefárfkiemu *BielKron* [332²]v, 105, 146v, 207v; *BielSpr* 35v; ináčzey sobie trzeba poczynąć przeciwko Vliśefowi [...]: á ináčzey przeciwko Aiáxowi *ModrzBaz* 112v, 51, 112; *SkarJedn* 62; *SarnStat* 165, 624.

poczynąć czym (5): *MetrKor* 34/268v, 37/2v; *WróbŻółt* 13/3; Zá tych powodem/ o królu cnotliwy/ Będzielz poczynął ręką swoią dźiwy. *KochPs* 67. Cf »poczynąć prawem«.

poczynąć na czym (1): na wśytkim sobie źle poczynáli Niemcy *BielKron* 312v.

poczynąć w czym [= pod jakim względem] [w tym: jak (22), sobie (20)] (24): *LibLeg* 10/115; *BibRadz* 1.Reg 18/14; dał znác tedy Książę Lántgráfowi/ áby co rychley bywał/ á gdy leniwo w tym poczynáli/ Cefarz wśtąpił *BielKron* 228, 54v; *Mącz* 84a; áby w iedzeniu/ w picciu/ w mowie/ w łtaniu/ w chodzeniu/ przyśtoinie sobie poczynáli. *GórnDworz* Ff2v, Fv, G6v, I5v; ktorzy [Chrystus] nigdy nic próznego we wśytkich świętych łprawách swoich nie poczynął *RejPos* 88v; *BielSpr* 71v; *MycPrz* I B, II Av; *CzechRozm* 77; Godźi fię też ná Sláchecki łtan naywięcey [...] baczenie mieć/ iże oni pófzli z tych/ ktorzi dla Rzeczypóspolitey w wielu rzeczách sobie mężnie poczynáli *ModrzBaz* [41], 3v, 15, [16], 18, 46v, 83v, 129; *CzechEp* 407; *GórnRozm* Kv.

poczynąć z kim, z czym (32): *LibMal* 1548/145v; *LubPs* bb4v; A przeto teraz zemną poczynay iákoć fię nalepiey podoba *BibRadz* Tob 3/6, *Iudith* 3/3; *Goski* A2;; *BielKron* 125, 209, 231, 308v, 311 [2 r.], [332²]v, 398v; *GórnDworz* K7; *BielSat* N; Nie máła rzecz ieft/ kto chce báczyć/ vczyć iezdnego [...]/ miecz iáko przypáłác álbo s nim poczynąć *BielSpr* 2, 9v, 47v; *CzechRozm* 228, 235; *KochPs* 125; *KochWz* 136; *BielSjem* 36; *KochSob* 66; ináčzey sobie z błótem/ ináčzey z prochem poczynaią/ kiedy łzaty wycieraią. *LatHar* 112, 134, 136, 268; Bo łtátek zdunski nie rzecz zduñowi/ Co chcełz zemną poczynąć *KołąkCath* B4; *PowodPr* 70; *GosłCast* 49. Cf »co z tym poczynąć?«.

poczynać jak (205): *FalZioł* V 50; *WróbŻółt* 13/3; *RejKup* aa5; Bączność miernie poczyzna/ ále płochość łkocznie. *BielKom* B8; *Leop* 3.*Mach* 7/7; zmyśliłem łobie łzaleńtwo/ poczyznałem wŕzytko iáko łzalony *BielKron* 458, 50, 77v, 175, 203, 209 (9); *Mącz* 133a, 247b, 484c; *BielSat* C, D2, L3; *BielSpr* 2, 9v, 11 [2 r.], 11v, 35v, 47, 47v; *MycPrz* I B, II Av; *CzechRozm* 235; *ModrzBaz* 22v, 51; Auffrichtig handeln/ oder leben. Szczyrze się obchodzić/ et práwie poczyznąć. Agere apertè. Agere vitam pudicè. *Calag* 41a, 212b, 307b, 539a; *KochPs* 125; *StryjKron* 220; *KochWz* 136; *BielSjem* 7; *BielRozm* 15, 26; *Calep* 1051b; *WujNT Act* 18/26; *SarnStat* 165; *GosłCast* 49. Cf »gwałtownie, gwałtem poczyznać«, »poczynać sobie«.

Ze zdaniem dopełnieniowym [w tym z zapowiednikiem: to (1); zawsze zaimek względy] (9): *FalZioł* V 49v [2 r.]; *BibRadz Iudith* 3/3; *BielKron* 109, 296v; *GórnDworz* O; Lepieyći wŕdy poczyznąć/ co komu przyłtoyno. *BielSat* D2; *CzechRozm* 228; *BielRozm* 26.

W charakterystycznych połączeniach: bunt poczyznać, co złęgo (2), co próżnego, dokonanie, dziwy, kradzież, kupiectwo, robotę, rozkoszy, rzecz(y) (5), swowolność, śmiałość, uczynek, wypełnienie, zbytki (2), złość (2); ze złości poczyznać; z bronią poczyznać, z prochem, z słuźebniki, z tańcem (2), z wolą [czyją]; bacznie poczyznać, bezrozumnie, burzliwie, bystro, chciwie, chytro, (nie)dobrze (lepiej) (19), dziecińskie (po dziecińsku) (3), (nie)głupie (4), hardzie, hojnie, lekko, leniwo, (nie)mądrze (7), mężnie (męsko) (34), miernie, niedbale (2), (nie)obyczajnie (2), nieprzystojnie, okrutnie, opatrnie, osłabiale, ostroźnie, (nie)płocho (2), prawie, rozpustnie, roztropnie (5), rzeźwie, skromnie (2), skwapliwie, słusznie, stale, surowie, układnie, zdradliwie, źle.

Frazy: »co z tym poczyznać« (1): Nálzy wełzi w radę co s tym poczyznąć: Przyzwolili nálzy ná przymierze *BielKron* 460v.

»co poczynasz? itp.« (3): Ut Quid inceptas Traso, Co poczyznałz Trafo *Mącz* 36a; *BielSen* Gv; *BielSpr* 38.

Zwroty: »[co a. nic] gwałtownie, gwałtem [= przy użyciu przemocy] (nie) poczyznać; nie gwałtownego nie poczyznać« (4;3;1): Co zá myłli was nádchodzą pánowie y wŕzytko rycerłtwo/ ábyłmy co gwałtownie mieli poczyznąć z wdową/ takieź z dzieięciem iey *BielKron* 311, 108v, 201, 231, 308v, 311 [2 r.], 416v.

»poczynać w imię [czyje]« (1): Y był w Ieruzálem towarzysząc z nimi á bełpiecznie łobie poczyznájąc w imię Pána Iełufowe [agens in nomine Domini] *WujNT Act* 9/28.

»poczynać prawem« (1): Na Powod czterzy rzeczy należą przegłędáć niź łye wda w Práwo [...]. Pierwłza/ iźeby łye [...] rozmyłlił/ ielłi by mu byłá rzecz wŕzytheczna/ poczyznąć Práwem przeciw łwemu Aduerłarzowi álbo nie. *GroicPorz* f2.

»poczynać sobie« [w tym: jak (151)] [szyk zmienny] (153): Mężnie łobie poczyznay, ielłli chcelz być miłofnikiem mądrołci. *BielŻyw* 43, 49, 62; *LibMal* 1548/145v; *MurzHist* t2; *MurzNT* 61; *GliczKsiqz* Av, K7v, P6, Q2; *LubPs* G3, ee; *GroicPorz* i4; *Leop* 2.*Par* 32/7, 1.*Mach* 2/64, 2.*Mach* 12/10; A gdje iedno Saul pošłáł Dawidá/ łzedł wŕzędy/ á rołtropnie łobie poczyznał *BibRadz* 1.*Reg* 18/5, 1.*Reg* 18/14, 15, *Dan* 10/19, 11/7, I 478d marg (9); *BielKron* 54v, 58v, 65v, 67v, 68 (24); Civiliter coenare, Obyczáynie łobie poczyznać przy łtóle. *Mącz* 55a, 19a [2 r.], 79d, 84a [2 r.], 161c, d (25); *OrzQuin* R3; Abo záłię iáko owo piękná rzecz kiedy czyłłthy páchołek/ łkromnie poczyzna łobie *GórnDworz*

E8v, Dv, E2, Fv, F4v, G6v (11); *BielSat* N3v; *RejZwierc* 153v, 257v; *BielSpr* 6, 7, 13v, 16, 54v, 64 [2 r.], 71v; *BudBib* 2.Mach 12/11; *MycPrz* II A3v; *CzechRozm* 22, 77; PRzypátrz fie tym to bliznam co ná iego czele/ [...] Snadź mężniey niżli Kokles on poczywał sobie *PapPan* H2v, N, Z3, Ff4v, [Hh5]; O iáko fię ich [*ludzi*] wiele nádyma á fwowolnie sobie poczywa dla tego iácy/ że ie sláchtą zową? *ModrzBaz* 140v, 3v, 15, [16], 18, [41] (14); *SkarŻyw* 70, 298; *KochTr* 12; *CzechEp* 98, 378, 407; *KochWz* 140; *BielSjem* 21, 30, 40; *KochTarn* 74; *GórnRozm* Kv; *ActReg* 15; Ineptio – Błazenske łobie poczinám. *Calep* 530a, 573a; *Phil* N2; Ták łobie poczynáiąc/ w płáczu fię wtuliłz/ w fráfunkách wfpokoilz *LatHar* 579, 112, 134, 136, 268, 577, 664, Aaa7; *WujNT Act* 9/28, 14/3, 1.Cor 16/13; *PowodPr* 63, 70; *PudłDydo* A4. Cf »sobie na wiele mis poczynac«.

»sobie na wiele mis poczynac« = *być zachłannym* (1): *Fastosus*, *Pyłzny*/ *Nadęty*/ *Wielmożny*/ który łobie na wiele mis poczina. *Mącz* 119c.

Szereg: »poczynac ani czynic« (2): nycz nyechczą poczynacz any czynycz bądź tho radą skuthkyem pyłzmem slowy y ynym kthorim kolwyek wymylyoným obyczayem *MetrKor* 37/2v, 34/268.

Przen [w tym: z kim (5)] (6) :

poczynac co (3): á co ielzcie zemną *Szczęście* mylli poczynác/ ty łam wiefz/ moj pánie. *KochOdpr* Bv; IEZV Dawidow Synu/ miey nádemną *Lutość*: gdyż widziłz/ co ślepotá zemną *Poczyna GrabowSet* N4, N4.

poczynac jak (2): Ták zemną poczynáią/ czáły zámierzone/ ze/ iedne śmyłły gálną/ drugie iuz zniłzczone *GrabowSet* Ov, Ov.

Ze zdaniem dopełnieniowym (1): *BudBib* I 374b marg cf *W porównaniu*.

W porównaniu (1): Ty Cerkwi Izráelka nie dałz fię vhamowác wnáuce áni przełtrzegániu/ poczynálz co chcelz iáko zwierzę w leśie *BudBib* I 374b marg.

3. *Zachodzić w ciążę*; *concipere* *Vulg*, *PolAnt*, *Cn*; *parere* *PolAnt*; *conceptari*, *concipi*, *facere conceptum*, *ferre partum a. uterum, fetum habere, maritali, semen contrahere* *Cn* (15) : Przeto gdy napierwłfe przypułfczenie do owiec bywáło/ kładł Iakob rozgi do koryth w wodę przed oczy Baránow y owiec áby zápátrzáiąc fie ná nie poczynáły. *Leop Gen* 30/41; O Niepłodna ktora nie rodziłz zálpieway/ á ty ktora nie poczynálz śpieway chwałę *BibRadz Is* 54/1; *CzechRozm* 135.

poczynac od czego (1): Mam tu z Grecyey kobyły/ Nigdy tákowe nie były: Bo od koni poczynáią/ Ktorzy w Babilonie rzáią. *BierEz* G2v.

poczynac kogo (1): *CzechRozm* 157 cf *W połączeniu szeregowym*.

W połączeniu szeregowym (1): Aliściiby tego łyná Bożego nie łámá *Márya* poczynáła/ w łobie miáła/ y rodziłá *CzechRozm* 157.

Przen (4) : Lecz poządliwość nie rodzi/ iefli pierwey nie pocznie: á nie poczywa/ iefli nie otrzyma vmyłnego ná złe zezwolenia. *WujNT* 787.

poczynac co (3): Prorok Daudid prorokuie, day miły panie abyłmy złosci nie rodzili, grzech poczynaiąc. *WróbŻółt* C6. Cf *Zwrot*.

Zwrot: »poczynac [co] w sercu« [w tym: *jak* (1)] [*szyk zmienny*] (2): *BibRadz Is* 59/13; dla poćiechy włzytkich wiernych łwoich: że nie tylko *Mária* Bogárodzicá iest błogolławiona/ ále y ci włzyscy/ ktorzy łowo Boże duchownie w łercu poczynáią/ [...] á poczęte rodzą *WujNT* 243.

a. *W celowo absurdalnej interpretacji biblizmu, przypisującej rodzenie mężczyznom [kogo] (1) :*

*Szereg: »poczynać i rodzić« (1): Iudás vrodził Fárelá [...] z Támáry: [...] Dawid Sálomoná z oney Vryáfzowey. [...] A ták Fáles/ [...] Sálomon nie będą biegiem przyrodzonym z ciála y ze krwi áni z woley mężá y niewiáfty vrodzeni: ále z tych mianowáných mężow/ w ktore álz wstąpić niewiáfty ich musiály/ á oni ie też poczynác y rodzić *CzechRozm* 158.*

b. *O zapłodnieniu jajorodnych (5) : Gdy [raki] maią poczynác/ tedy łtępiuá na łię *FalZioł* IV 30d. poczynác co (2): Poczyna Ikri tha riba [szczuka] kiedy na więtfzy wiatr z połnoczy ieft. *FalZioł* IV 37a, IV 37a. Cf *Zwrot*.*

*poczynać czym (2): *PatKaz* III 102v cf *Szereg*. Cf *Zwrot*.*

*Zwrot: »poczynać w sobie płod [czym]« (1): ISidorus piŕze: iż ta riba iefth łprołna: gdy łię złącza z łamczem/ tedy vłthy pocżyna w łobie płod *FalZioł* IV 38c.*

*Szereg: »poczynać i rodzić« (1): [węgorz matki nie ma] bo uchem pocżyna y płod rodzy *PatKaz* III 102v.*

*** *Bez wystarczającego kontekstu (1) : Concipio – Poimuię, poczinám, rozumiem. *Calep* 232b.*

Synonimy: 1. imać się; 2. czynić, dokonywać, działać, imać się, podejmować się; 3. zastępować.

Formacje współrdzenne cf NACZAĆ.

Cf POCZYNAJĄCY, POCZYINAN, POCZYNIANIE